

## Moderne Tider

Mathias Sindberg

# Den nye jordreform er en genial klimaløsning helt uden tabere – måske med undtagelse af Lars Palle

*Hvem der ejer jorden, og hvad vi bruger den til, har konsekvenser i alle afkroge af samfundet. Man kan skrive Danmarkshistorien med jordreformer. På overfladen ligner den nye jordreform en ubetinget god idé, men som alt andet i landbruget er det mere kompliceret end som så*



Man kan ikke finde ny landbrugsjord i Danmark. Alt er taget, til byer og motorveje, siger Lars Palle om realismen i at kompensere landmænd som ham med ny jord.

 Sarah Hartvigsen Juncker

 11. januar 2020

 Kommentarer (14)

---

En idé, der er så god, at stort set hele Folketinget kan stille sig bag den, er sjælden. En idé, der er så god, at den kan forene Danmarks Naturfredningsforening og landbruget i et fælles projekt er nærmest en sensation.

Umiddelbart virker det da også genialt. En statslig jordfond opkøber 100.000 hektar af landets dårligste landbrugsjord, de såkaldte lavbundsjord, som både forurener meget og er en dårlig forretning for landmændene. Det bliver så udlagt til vild natur, rekreative

områder eller noget tredje, mens landmændene i stedet får noget bedre og mindre klimabelastende jord, fonden har købt et andet sted.

Alle vinder. Landmændene, naturen og – vigtigst af alt – klimaet. For der er ingen tvivl om, at dansk landbrug udgør en særlig klimaudfordring.

Næsten 25 procent af Danmarks samlede udslip af drivhusgasser kommer fra landbruget, og mens omstillingen af energisektoren allerede er undervejs, og der foreligger omfattende planer for transportsektoren, er det endnu uklart, hvordan man har tænkt sig at nedbringe udledningerne i landbruget. Men ned skal de. I hvert fald hvis vi skal være klimaneutrale i 2040.

Jordfonden er et oplagt sted at starte. På grund af en regnefejl fra Aarhus Universitet er der først i december kommet endeligt overblik over, hvor meget lavbundsjordene forurener. Det er ikke småting. Jorderne udgør kun knap syv procent af landbrugsarealet, men tegner sig for seks procent af Danmarks samlede CO<sub>2</sub>-regnskab.

På den seneste finanslov blev der afsat 200 millioner kroner om året de næste ti år til jordfonden. To milliarder i alt. Nu skulle man tro, det bare handlede om at komme i gang. Ud med den dårlige jord. Hellere i dag end i morgen.

Men som så ofte, når det handler om landbruget, bliver det, der umiddelbart virker simpelt, mere kompliceret, når man bevæger sig vest for Christiansborg for at tale med landmændene.

### **Ikke en 'no-brainer'**

Når Lars Palle står hjemme i Bukkerup på Vestsjælland og spejder ud over sine 216 hektar med raps og korn, så ser han naturen.

»En bygmark i fuld flor er lige så meget natur for mig, som skoven derovre,« siger han.

Ja, summen af natur er konstant. Man får hverken mere eller mindre af den af at udtage landbrugsjord og lade det springe i skov eller forsumpe.

Lars Palle er 55 år og ligner Jack Nicholson i *Terms of Endearment*.

Han er ikke nødvendigvis imod at sælge sin lavbundsjord til staten. Slet ikke. Sagen er bare ikke så ligetil, som nogen gerne vil gøre den.

»No way,« siger han.

Så det er ikke Lars Palle, direktøren fra Landbrug & Fødevarer, Martin Merrild, taler om, når han siger, at landmændene »står i kø« for at komme af med deres

lavbundsjord og blive en del af den store omlægningsplan.



📷 Sarah Hartvigsen Juncker

Høsten fra Lars Palles marker ender som foder til hans dyr. Med en produktion på 26.000 grise er han langt fra blandt landets største svinebønder.

»En slags hobbylandbrug kan man vel kalde det,« siger han.

Ikke så langt fra en mose, har Lars Palle 16 hektar, der kan betegnes som lavbundsjord.

Det er særlig våd jord, som er blevet drænet, før det var muligt at dyrke den. Udbyttet fra markerne er ringe, og jorden har et meget højt indhold af biomasse og kulstof, der bliver frigivet i atmosfæren, når Lars Palle pløjer og vender den.

Lars Palle bryder sig imidlertid ikke om, at man kalder det for 'dårlig' eller 'mager' jord.

»For det første er det jo bedre end den sandede, vestjyske jord, og for det andet er den en del af mit indtægtsgrundlag,« siger han.

I stedet foretrækker han betegnelsen »jord med lavere udbyttepotentiale«.

Når det overhovedet kan svare sig for Lars Palle at dyrke de 16 hektar, skyldes det i høj grad EU's landbrugsstøtte.

»Men det gælder nu det meste landbrugsjord i Danmark,« tilføjer han.

Cirka 2000 kroner om året per hektar får han i landbrugsstøtte. Akkurat nok til, at den potentiale-begrænsede jord kan løbe rundt og sikre Lars Palle en lille indtjening.

Desuden er der regler, som betyder, at størrelsen på ens grund sætter grænser for, hvor mange dyr man må have. Mister han 16 hektar jord får det også konsekvenser for hans svineproduktion.

»Jeg vil gerne hjælpe, men alt det her med klimaet er altså ikke bare landbrugets problem. Det er et fælles problem. Så hvis jeg skal afgive noget af min jord, skal jeg kompenseres. Så må man finde noget andet jord til mig,« siger Lars Palle.

### **Al jord er taget**

Det er sådan set også planen, sådan som det ser ud nu.

Som udgangspunkt skal staten tilbyde landmændene noget ny jord som erstatning for lavbundsjord. Ambitionen er, at 100.000 hektar af de i alt 179.000 hektar lavbundsjord, der nu bliver dyrket, skal udtages.

Problemet er bare, at staten ikke uden videre kan finde et tilsvarende areal god jord at sætte i stedet for. Danmark er et af verdens mest intensivt dyrkede lande. 60 procent af det samlede areal er dækket af landbrug.

»Man kan ikke finde ny landbrugsjord i Danmark. Alt er taget, enten til byer og motorveje. Ellers er alt opdyrket. Vi er effektive her i landet,« som Lars Palle formulerer det.

I stedet må staten altså forsøge at opkøbe jord fra konkursboer, bønder på vej på pension eller andre landmænd, der er villige til at sælge.

Alt i alt efterlader det et større puslespil. Det er ikke for ingenting, at man kalder det den største jordreform i 200 år.

Det er kompliceret, men kan godt lade sig gøre.

Pilotprojektet Det Åbne Land Som Dobbelt Ressource har, med støtte fra Realdania-fonden, allerede været i gang i to år. Tre steder i landet har de i alt opkøbt og omlagt mere end 200 hektar lavbundsjord.

En af erfaringerne fra projektet er, at lodsejere og lokalsamfund skal involveres i processen og være med til at afgøre, hvordan og under hvilke vilkår omlægningen foregår. Også selv om det tager lang tid.

Som formand for projektet, Søren Møller, udtalte til Information i sidste måned  [<https://www.information.dk/indland/2019/11/haster-pengene-stoerste-jordreform-200-aar> .](https://www.information.dk/indland/2019/11/haster-pengene-stoerste-jordreform-200-aar)

»Vi må omvendt konstatere, at hvis vi får lavet en proces omkring dette, som skaber gule veste på landet, så nytter det ingenting. Det nytter ikke noget, hvis vi får skabt generel opbakning og lokal modstand. Vi kommer ikke i land med de store udfordringer, hvis ikke vi gør det til et folkeoplysende og fælles projekt.«

### **Danmarkshistorien er historien om jord**

Lars Palle interesserer sig for landbrugets historie. I hvert fald virker han ret glad for, at hans jord er en del af en såkaldt stjerneudstykning omkring Bukkerup.

»Nu skal jeg tegne det for dig,« siger han.

Med kuglepennen tegner han en lille cirkel:

»Her er landsbyen med alle gårdene,« siger han.

Så slår han seks streger ud fra den lille cirkel, ligesom hvis han tegnede en sol. Hver bonde har så en mark, som ligger mellem to af stregerne.

Mange af landets stjerneudstyknings blev etableret efter landboreformerne i slutningen af 1700-tallet. På den måde er Lars Palles grund også et monument over et afgørende øjeblik i historien.



 Sarah Hartvigsen Juncker

Når man gennem tiden har haft det store viskelæder fremme og ændret på de streger, som opdeler Danmarkskortet i landbrugsejendomme, har det været udtryk for samfundsomvæltninger, som rakte langt ud over, hvordan vi dyrker jorden.

Meget af Danmarkshistorien kan fortælles i jordreformer.

I 1700-tallet blev stavnsbåndet ophævet, fæstebønder fik mulighed for at eje deres egen jord og slap for pligtarbejdet for godsejerne. Det var et afgørende skridt på danskernes vej mod at blive frie borgere.

Lensafløsningen i 1919 betød, at den gamle verdens elite – godsejerne, stormændene og adelen – måtte opgive en række privilegier og afstå en tredjedel af deres jord, som i stedet blev udstykket til små husmandsbrug. To godsejere med de grandiose navne Christian Sehestedt-Juul III og Oscar Preben Fritz Leopold Løvenskiold tog sagen for retten med påstand om, at indgrebet var i strid med ejendomsretten.

En vandrehistorie lyder, at de kun tabte sagen i Højesteret, fordi en af dommerne samme morgen var gået forbi en avisdreng, som råbte om de seneste uhyrligheder fra Den Russiske Revolution, og var blevet bekymret for konsekvenserne ved at lade stormændene beholde deres jordområder.

Lensafløsningen var et varsel om kompromisets kapitalisme og den omfordelende stat.

I midten af det 20. århundrede vendte udviklingen. Tendensen gik igen mod, at jorden blev samlet på færre hænder. Fra cirka 200.000 landbrug i 1950 til cirka 30.000 i dag. Det er ikke sket som følge af en stor jordreform. Det er resultatet af deregulering og markedskræfter. Man kan se det som historien om det effektive samfund.

I dag står vi igen foran en jordreform, som skal svare på tidens store udfordring: klimakrisen.

### **Modstridende incitamenter**

Der er ingen tvivl om, at landbruget bliver en af den grønne omstillings centrale kamppladser de kommende år.

»Det er et område, hvor der virkelig skal ske noget politisk, hvis vi skal indfri målene,« siger miljøvismand Lars Gårn Hansen.

Ligesom resten af vismændene have han foretrukket, at man lavede en samlet løsning for landbrugets reduktioner. Konkret havde de foreslået et system, hvor landmændene skulle betale skat svarende til de skader, de foretager. Så kunne de selv finde den mest omkostningseffektive måde at nedbringe udledningerne af kvælstof og CO<sub>2</sub> på.

»Og så havde det også ligget lige til højrebænet at udtage lavbundsjordene,« siger han.

Situationen med lavbundsjordene er et godt eksempel på problemet med enkeltløsninger, mener Lars Gårn Hansen.

»Man ender med et kludetæppe af offentlige reguleringer, som griber uheldigt ind over for hinanden,« siger han. Mange landmænd ville, ligesom Lars Palle, slet ikke dyrke jorden, hvis det ikke var for EU's landbrugsstøtte.

»Danske skatteydere betaler først til EU, som giver landmændene incitament til at dyrke den her jord. Bagefter betaler vi så til jordfonden, som skal give dem incitament til at stoppe. Det virker lidt absurd, og samlet set er det en ret dyr ordning,« siger Lars Gårn Hansen.

### **Ingen gule veste**

Klimakrisen er ikke noget, der holder Lars Palle vågen om natten. Det har selvfølgelig konsekvenser, at al den olie, som har været tusindvis af år undervejs, er blevet hevet op af jorden og brændt af på kun 100 år.

»Men der er andre ting, jeg er mere bekymret for. Ikke mindst landbrugets økonomiske situation,« siger han.

Men når der nu er enighed om, at det er et stort samfundsproblem, kan han godt acceptere, at han også skal hjælpe til. Sådan er det.

»Staten tvinger os i dag til at opgive jord, hvis der skal bygges en ny motorvej. Det er jo også et fælles samfundsproblem, at vi mangler motorveje,« siger han.

Når udtagningen og omlægningen bliver konkret, forventer Lars Palle at blive inkluderet og taget med på råd, ligesom han også har tænkt sig at ringe til sin advokat. Det er jo store summer, som er på spil.

Uanset hvilken model det ender med, deler han imidlertid ikke frygten for gule veste. Ikke fordi danske landmænd ikke er spændt hårdt for. De sidder præcis lige så stramt i det, som de franske bønder.

»Vi er bare ikke så voldsomme i Danmark, som de er i Frankrig, hvor de går på barrikaderne, lige så snart der er noget. Sådan har de altid været, bare tænk på revolutionen,« siger han.

»Sådan er vi ikke her. Vi er en helt anden type mennesker. Jeg vil naturligvis holde på min ret. Måske vil jeg også demonstrere på en ordentlig og sober måde, men jeg kommer ikke til at rende til København og skabe mig.«

### **Åbenlyst geniale**

Foreløbig ånder alt stadig fred og ro om den nye jordfond. Folketinget har bevilget to milliarder. Meget tyder på, at fonde, forsyningsselskaber og andre private aktører vil bidrage med yderligere midler.

Landbruget og Danmarks Naturfredningsforening står for en sjælden gangs skyld arm i arm, og alle lader til at have sammenfaldende interesser.

Der kommer selvfølgelig til at opstå problemer, når projektet går fra abstrakt idé til konkret virkelighed, erkender Maria Reumert Gjerding, præsident for Danmarks Naturfredningsforening.

»Vi skal have enormt stor respekt for de lodsejere, der er involveret i det her, og vi skal møde landmændene med ekstremt stor lydhørhed.«

Heldigvis, understreger hun, viser pilotprojekter, at det godt kan lade sig gøre.

»Alt det her kommer ikke til at ske på fem minutter, og alt kommer ikke til at være fuldstændig lykkeligt hele vejen igennem,« siger hun.

Formanden for Landbrug & Fødevarer, Martin Merrild, er enig.

»Den største udfordring er, at vi ikke får skabt en forventning, vi ikke kan indfri, om at det her kommer til at gå hurtigere, end det kan lade sig gøre,« siger han.

Tilbage hos Lars Palle er det stadig ikke helt så ligetil. Han vil gerne beholde sin jord, og hvis han havde flere penge, ville han købe mere jord. Sådan tror han mange landmænd har det.

»Jeg kan ikke få forrentet mine penge bedre end ved at have dem i landbrugsjord. Synes jeg. Det er der så nogle, der er uenige i.«



 Sarah Hartvigsen Juncker



